

İMÂM-İ ZEHEBÎ

KOMŞULUK HAKKI

İçindekiler

İmâm-ı Zehebî Kimdir?	9
Talebeleri	12
Eserleri	12
Önsöz	15
Giriş	19
Komşuya İkranda Bulunmak	21
Hadîsin Şerhi	21
Komşuya Eziyet Vermek	23
Hadîsin Şerhi	23
Düşmanlık, Çekişme ve Tartışma	28
Komşuya Karşı Öfkelenmek	30
Husûmet ve Öfkenin Tedavisi	30
Komşuyla Alay Etmek ve Ona Karşı Kaba Konuşmak	32
Dil ile İlgili Âfetler Komşuların Hakkını Çiğnemeye ve Komşuluk İlişkilerini Yok Etmeye Götürür	37
Gıybet	37
Gıybetle Nemime Arasındaki Fark	38
Gıybetin Hükümü	39
Gıybet Hakkında Korkutucu Haberler	39

Müslüman Kardeşinin Gıybetinin Yapıldığını Duyan	
Kişinin Yapması Gerekenler	43
Gıybet Sevk Eden Sebepler.....	45
Gıybetin İlacı.....	47
Gıybetten Tövbe Etmek.....	51
Gıybetin Mubah Olduğu Yerler	52
Diliyle Komşusunu İncitmek	56
Nemime (Laf Taşıma).....	59
Nemimeye Düşenler Hakkında Korkutucu Deliller.....	60
Kendisine Laf Getirilen Kimsenin Yapması Gerekenler	61
İkiyüzlü İnsanlar.....	62
Nemimeye Götüren Sebepler	63
Nemimenin Tedavisi.....	63
Nemimenin Mubah Olduğu Yerler	63
Zorluk Çıkartmak.....	64
Yalancı Şâhitlik (Şehadetü Zur).....	66
Yalancı Şâhitlik Yapanlara Karşı Korkutucu İkazlar	66
Yalancı Şâhitlikten Dolayı Ne Yapılmalıdır?	71
İftira Atmak.....	74
İftiraya Karşı Uyarı	75
Ağzı Bozuk Olmak	77
Komşulara İyilik Yapmak	83
Hadisin Şerhi	83
Komşunun Sıkıntısı Olduğunda Yardımcı Olmak	83
Borç Vermek	85
Mutlu Olduğunda Sevincini Paylaşmak.....	88

Hastalandığında Ziyaret Etmek	89
Nasihah Etmek	93
Arkasından Dedikodu Yapıldığında Engel Olmak	95
Ayıplarını Örtmek	95
Cenazesine Katılmak	98
Kötü Komşuluk Kıyâmet Alâmetlerindendir.....	101
Hadîsin Şerhi	101
Cebrâil'in (a.s) Komşuya İyilik Yapılması Hususundaki Teşviki	103
Hadîsin Şerhi	103
Komşusuna Güven Vermeyen Kişi Mümin Değildir	105
Komşunun Karısıyla Zinâ Etmek	109
Komşuyu Doymak	113
Hadîsin Şerhi	113
Komşusunu ve Yoksulları Doymamak Müşriklerin Vasıflarındandır	114
Yemek Yedirmek Cennet Yolundaki Sarp Bir Yokuşu Aşmaktır	116
Gerçek Kahramanlar.....	117
Yoksulları Doymak Cennete Götüren Amellerdendir	119
Yoksulları Doymak Kalbin Yumuşamasına Sebaptir.....	120
İyiliği En Çok Hak Eden Komşular.....	121
Hadîsin Şerhi	121
Şüf'a Hakkı	123
Hadîsin Şerhi	123

Komşuluk Hakkı Nedir?	127
Hadîsin Şerhi	128
Komşusu Aç İken Tok Olmak	129
Hadîsin Şerhi	129
Komşusuna Eziyet Veren Kadının Cehenneme Gitmesi ...	133
Hadîsin Şerhi	134
İyi Komşu Kişi İçin Mutluluktur.....	137
Hadîsin Şerhi	137
Allah ve Resûl'ünün Sevgisini Kazanmak İsteyenler	141
Hadîsin Şerhi	141
Komşuya Yapılan İyiliği Küçümsememek.....	145
Kaynakça.....	149
Kitabın Orijinal Metni.....	153

ÖNSÖZ

Allah'a hamd eder, O'ndan yardım diler ve O'na istiğfar ederiz. Nefsimizin şerrinden, kötü amellerimizden O'na sığınırız. Allah bir kimseyi hidâyete ulaştırırsa onu saptıracak kimse yoktur; bir kimseyi de saptırırsa onu hidâyete erdirecek yoktur.

Günümüzdeki toplumlara öyle musibetler ârız olmuştur ki, daha önceki hiçbir toplumda bu denli musibetler müşâhede edilmemiştir. Hatta öyle ki akrabalar yabancılaşmış, kardeşler düşman olmuş, çocuk babasının katili olacak kadar hâletiruhiyesi bozulmuştur. Artık şapkamızı önümüze alıp neden bu noktaya geldiğimizi düşünmemizin zamanı çoktan gelmiştir. İyi bilelim ki bunun sebebi Allah'ın (c.c) gösterdiği yoldan ayrılmamız, Peygamber'in (s.a.s) sünnetinden de uzaklaşmamızdır.

Oysa Kur'an akrabalık ve komşuluk hakkı hususunda bakın neler buyurmuştur:

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yaratan Rabb'inizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riâyetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.” (Nisâ, 1)

“Allah’a ibâdet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, câriye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.” (Nisâ, 36)

Acaba biz gerçekten komşuluk hakkını gereğince yerine getirebildik mi? Bu soruya cevabımız hayır ise o zaman Peygamber’in (s.a.s) şu sözüne kulak verelim:

“İnanmamıştır, inanmamıştır, inanmamıştır.” ‘Kim inanmamıştır Yâ Resûlallah?’ denildiğinde, O şöyle buyurmuştur:

“Yapacağı fenâlıktan komşusu emin olmayan kişi mümin değildir.”

Müslim’in rivâyet ettiği hadiste de, *“Yapacağı fenâlıktan komşusu emin olmayan kişi cennete giremez.”* buyrulmuştur.

Komşuluk hakları ve onlara yumuşak davranma ile ilgili Kur’an ve sünnette pek çok nas vardır.

Şunu bilelim ki îmânî kalpte sabit tutan amel ve hikmettir. Bir kabın içinde ne varsa dışarıya da onu sızdırır. Yine şunu da bilelim ki Câhiliye döneminin karanlıklarından sonra İslâm insanları faziletli bir toplum oluşturmaya sevk etmiştir. O toplum ki Allah’a, Resûl’üne, âhiret gününe inanır; komşuların birbirleri üzerinde olan haklarını edâ eder ve o toplumda insanlar arasında huzur oluşur. Böylece o toplum tek vücut olur ve organlardan biri ağır duyarsa diğer organlar da uykusuz kalır veya ateşlenerek bundan rahatsız olur.

“Kim Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa komşusuna iyilikte bulunsun.” diyen bir Peygamber’in ümmeti olarak artık dayanışma ve birbirimize kenetlenme zamanı gelmedi mi? Âhir zamanda dünyanın her köşesinde Müslümanlara yapılan bu kadar zulme yeter deme zamanı gelmedi mi? Yoksa bencilce düşünüp keyfimiz yerinde diyerek olaylara sadece bakıp geçme huyumuza devam mı edeceğiz? Şunun farkına varalım ki birbirimize dayanıp topluca Allah’ın (c.c) ipine sımsıkı sarılmadığımız sürece İslâm âlemi üzerinde oynanan oyunlara engel olamayız.

O halde üzerimizdeki ölü toprağından silkinerek kendimize gelmeli ve sahâbe dönemindeki kardeşliği örnek alarak bir binanın tuğlaları gibi olmalıyız. Böyle yaptığımız takdirde Allah’ın (c.c) yardımı gelecektir.

Ersan URCAN
Kasım / 2014

GİRİŞ

Elinizdeki “*Hukuku’l Car*” (Komşuluk Hakkı) adlı kitap İmâm-ı Zehebî’ye ait olup müellif bu eserinde komşumuzun bizim üzerimizdeki hakkının neler olduğunu, bizim de diğer Müslümanların da onları koruyup gözetmemiz gerektiğini, bu hakkı edâ ederek sevgi ve barış içerisinde toplumun tek bir aile gibi yaşamasını tesis etmemizi ve bunun sonucunda îman ve sevginin yayılması gerektiğini izah etmiştir.

İmâm-ı Zehebî komşuluk hakkında âyet ve hadisleri delil getirmiştir. Bu kitap bir risâle şeklinde olup insanın toplumdaki komşuluk ile ilgili görevlerini tedavi eder. İmâm-ı Zehebî -ki o muhaddis, tarihçi ve ilme olağanüstü vâkif bir şahsiyettir- bu konuyu seçmekle bizim hem Müslüman olan hem de Yahudi, Hıristiyan ve müşrik komşulara karşı görevlerimizi hatırlatıyor.

Biz de bu kitabı şerh ederek konuyla alâkalı başka delilleri izah edip yorumlamaya çalıştık. Kitabın üslubu zor değildir. Kitapta bazı rivâyetler birbirine benzediği için biz kolaylık olsun diye bu rivâyetlerden bir tanesini zikrettik.

Yine kitapta bazı başlıklar da birbirine çok benzediği için biz bu benzeyen başlıkları tek başlık altında derç ettik. Rivâyetlerin tahririni de yaparak okuyucunun zikredilen hadislere daha kolay ulaşmasını istedik.

Kitabın orijinal metnini en arkada vererek isteyen okuyucuların kitabın orijinaline de vâkıf olmasını arzuladık.

Beşer tarafından yazılan her kitapta kusur olabileceği gibi bizim hazırladığımız bu kitap da kusurlardan berî değildir.

Çalışma ve gayret bizden, muvaffakiyet ise âlemlerin Rabbi olan Zu'l Celâl'dendir.

KOMŞUYA İKRAMDA BULUNMAK

Allah (c.c) şöyle buyurmuştur:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

“Allah’a ibâdet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana baba-ya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, câriye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmeyiz.” (Nisâ, 36)

Peygamber (s.a.s) de şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ

“Kim Allah’a ve âhîret gününe inanıyorsa komşusuna ikramda bulunsun.”¹

Hadîsin Şerhi

Allah (c.c) yukarıdaki âyette akraba ve komşuya iyilik yapılmasını emrederek konunun ne kadar mühim olduğunu

1 Buhârî, Edeb 31; Rikak 23; Müslim, İman 77; Ebû Dâvûd, 3748, Tirmizî, 1967; İbn Mâce, 3675.

beyan etmiştir. Komşuya ikram ve iyilikte bulunmak Müslümanın görevlerinden biridir. Çünkü İslâm, kullara sadece ibâdeti emretmemiş, onların dünyada diğer insanlarla olan münasebetinin de nasıl olması gerektiğini izah etmiştir. Çünkü bir kul eğer Allah'a (c.c) îman etmiş, az çok ibâdetlerine dikkat etmiş ve kullarla ilgili de bir sorun yaşamamışsa, bu kişinin âhirette kurtuluşa ermesi çok zor olmayacaktır.

Peygamber (s.a.s) de yukarıdaki hadiste Allah'a ve âhirete inandığını söyleyen bir kişinin komşusuna iyilik yapmasının şart olduğunu beyan etmiştir. Eğer bir insan içine kapanıp da hiç kimseye faydası olmuyorsa bu kişinin elde edeceği mükâfatlar insanların içine karışıp iyilik yapanlara göre daha az olacaktır.

Peygamber'in (s.a.s) yaşamında komşuluk hakkının ne kadar önemli olduğunu çok rahat müşâhede etmekteyiz. O, insanların en üstünü olduğu halde kendisini komşularından soyutlamamış, bilakis onlarla iç içe bir yaşamı tercih ederek onlara sürekli ikram ve ihsanda bulunmuştur.

Kişinin komşusuna ikramda bulunmasının pek çok farklı yönü vardır. Kişi bazen pişirdiği bir kaptan yemek gönderebilir, bazen yardıma ihtiyacı olduğu anda onun yardımına koşar, mutlu günlerinde sevincini paylaşır, üzüntülü günlerinde onu teselli eder, hasta olduğunda onu ziyaret eder, vefat ederse de cenazesinde bulunarak son görevini yerine getirir. Bunların tamamı maddiyatla alâkalı hususlar da değildir. İkrâm ve ihsanda bulunmak demek sadece maddî anlamda bir şeyler vermek demek değildir. Bazen selâm verip hal ve hatırını sormak bile o kişi için bir moral olduğu gibi, selâmı veren için de bir ecirdir. Bu konunun detayları diğer başlıklarda zikredilecektir.

KOMŞUYA EZİYET VERMEK

Ümmü Seleme (r.anha) şöyle rivâyet eder:

“Peygamber (s.a.s) ile bir gün uyuyorken komşularımızın koyunlarından biri evin içine girerek ekmekleri yemeye başladı. Ben de hemen koyuna doğru giderek ağzındaki ekmeği çekmeye çalıştım. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s) şöyle buyurdu:

مَا كَانَ يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تُعَذِّبَهَا إِنَّهُ لَا قَلِيلَ مِنْ أَدَى الْجَارِ

“Ona karşı sert davranman gerekmez. Komşuya eziyet etmenin azı (çoğu) olmaz.”

Hadîsin Şerhi

Peygamber (s.a.s) yukarıdaki hadiste Ümmü Seleme’ye komşunun hayvanına dahi yumuşak davranmasını emretmiştir. Nerede Efendimiz’in (s.a.s) bu tavsiyesi, nerede komşusunu yan baktı diye, müziğin sesini fazla açtı diye, hayvanı kendi bahçesine girdi diye öldüren ümmeti... Peygamber’i (s.a.s) anlamaktan ne kadar uzaklaşmış ve şeytana nasıl bir av olmuşuz. Günümüzde karşılaştığımız sıkıntıların hepsi de dinimize yeterince bağlı olmadığımız ve onu iyi anlayamadığımızdan kaynaklanmaktadır.

2 Buhârî, Edebu’l Müfred; Taberânî, Mucemu’l Kebir 535; Ebû Şeybe, Musanef 25811.

Komşuluk demek idare etmek demektir. Komşumuzun en ufak bir hatâsı oldu diye onunla hemen ilişkimizi kesmemiz mi gerekir yoksa ona hakaret etmemiz mi? İkisi de olmamalıdır.

Kişinin komşusu gayrimüslim bile olsa yine ona iyi davranmak gerekir. Sehl-i Tusterî'nin zımmî olan bir komşusu vardı. Bu komşunun evinin tuvaletinden Sehl'in evine pislikler sızıyordu. Sehl de bu sızan pisliklerin altına leğen koyup gece olduğunda bu biriken pislikleri atıyordu. Böylece kimse de görmüyordu. Bu durum uzun bir süre böyle devam etti. Tâ ki Sehl ölüm döşeğine düşünceye kadar. Ölüm döşeğindeyken Sehl o Mecûsî'yi çağırды ve ona, "Eve gir ve bak!" dedi. O Mecûsî eve girdi ve leğende biriken pislikleri gördüğünde, "Bu nedir?" dedi. Sehl ona, "Bu senin evinin tuvaletinden sızan pisliklerdir. Ben onu gündüz bu şekilde leğende biriktirip gece de bu pislikleri atıyordum. Ancak ölüm döşeğindeyim ve benden sonra kimse buna katlanamaz endişesiyle bunu sana söylüyorum, yoksa bunu sana haber vermezdim, çaresine bakarsın artık." dedi. Bunun üzerine o Mecûsî, "Ey Şeyh! Sen uzun süredir bana bu şekilde katlanıyorsun ancak ben hâlâ küfrümde devam ediyorum... Uzat elini." dedi ve kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu ve hemen ardından da Sehl vefat etti.

Eğer biz de komşumuza hoşgörölü olursak, onların ayıp ve kusurlarını örtersek o kişi kötü bile olmuş olsa bir müddet sonra hatâsını anlayıp bizimle dost olmak için zeytin dalı uzatacaktır.

Âhir zaman ümmeti komşusunun eziyetlerine dayanmak bir yana onun yaşamasına bile kastedebilecek kadar ruh dengesini yitirmiş durumdadır. Bu kadar cinayetler ve kavgaların çoğu ceviz kabuğunu dahi doldurmayacak kadar değersiz

meselerden çıkmaktadır. Basit meselere takılmak ise ancak ruh dengesi çok sağlıklı olmayan insanların işidir. Yoksa kişi köyde komşusu muhtarlık seçimini kazandı diye onu gözünü kırpmadan öldürebilir mi? Oysa Peygamber (s.a.s) komşusuna güven vermeyen, sürekli şer ve fitne çıkartan insanları ümmeti olarak görmemiştir. Ebû Hüreyre (r.a) Peygamber'in (s.a.s) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

“Vallahi îman etmemiş olur, vallahi îman etmemiş olur, vallahi îman etmemiş olur.”

“Kim Yâ Resûlallah?” denildiğinde,

“Yapacağı fenâlıktan komşusu emin olmayan kişi.” buyurdu.”³

Peygamber'e (s.a.s), 'Allah (c.c) katında en büyük günahlar hangileridir?' diye sorulduğunda O, üç şeyi saymıştır:

*“Allah, seni yarattığı halde O'na ortak koşman, geçim sıkıntısından korkup öz evladını öldürmen, komşusunun karısıyla zinâ etmendir.”*⁴

Başka bir hadiste ise şöyle buyrulmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ

*“Kim Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsa komşusuna eziyet vermesin.”*⁵

Komşuluğun birkaç çeşidi vardır. Peygamber (s.a.s) bu çeşitleri şöyle beyan etmiştir:

3 Buhârî, Edeb 29; Müslim, İman 73.

4 Buhârî, Tefsir Furkan 2; Edeb, 20; Müslim, İman 141-142; Ebû Dâvûd, 2310; Tirmizî, 3181.

5 Buhârî, Edeb 31; Rikak 23; Müslim, İman 74.

İMÂM-I ZEHEBÎ

KOMŞULUK HAKKI

*“Kim Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa
komşusuna iyilikte bulunsun.”*

diyen bir Peygamber’in ümmeti olarak
artık birlik olma zamanı gelmedi mi?

Toplum olarak neden birbirimize bu kadar yabancılaştık?

Zira İslâm, asırlardır insanları toplum olarak tek vücut olmaya sevk etmektedir. Çünkü böyle bir toplumda huzur oluşur ve o toplumun organlarından biri ağrı duysa diğer organları da uykusuz kalır. Allah’ın yardımı da daima bu toplumun üzerine olur.

İmâm-ı Zehebî, çevirisi sâde bir dille kaleme alınan *“Komşuluk Hakkı”* adlı bu eserinde komşulukla ilgili âyet ve hadislere dayanarak bu hakların neler olduğunu, Müslümanların birbirlerini koruması gerektiğini, İman ve sevginin yayılmasında tek vücut olarak yaşamının ne kadar mühim olduğunu anlatmaktadır.

Bununla birlikte, sadece Müslüman kardeşlerimize değil; diğer tüm komşularımıza karşı görevlerimizi de hatırlatmaktadır. Şimdi üzerimizdeki ölü toprağını atıp kendimize gelme zamanı...

